

TEKST ALBERT BUURSMAN

FOTO'S ELMER SPAARGAREN

Werken op een molen met – ook – een recreatieve functie

Het interview heeft deze keer als onderwerp de verhouding tussen molens en recreatie. Het gesprek, waarvoor molenaars Tjakko van der Veen en Jan Knegt en Henk Stinissen, penningmeester van 'Stichting Expositiemolen Adam' zijn uitgenodigd, heeft plaats in molen 'Adam' in Delfzijl. De molenaars werken beiden op een molen die ook een recreatieve functie heeft.

Molen 'Hunsingo' en Molen 'Adam'

Jan Knegt is verbonden aan molen 'Hunsingo' in Onderdendam. De historisch herbouwde molen 'Hunsingo' biedt vanaf 2005 de mogelijkheid tot overnachten en herbergt sinds 2008 een restaurant op de begane grond met daarboven twee verdiepingen – tot onder de stelling – als appartementen voor *Bed and Breakfast*. Daarboven is het domein van molenaar Jan Knegt. Tjakko van der Veen is sinds kort molenaar van molen 'Adam' in Delfzijl. 'Adam' is al sinds 1959 'expositiemolen' met op drie etages een galerie, sinds enkele jaren gecoördineerd door Henk Stinissen, die ook deelneemt aan het interview. Hij is de 'onderbuurman' van molenaar Tjakko van der Veen. Laatstgenoemde is degene die ons op een kille middag met warme koffie gastvrij ontvangt en ons voorgaat naar zijn molenzolder langs trappen die leiden langs de kunst in de galerie, waarover straks meer.

Kennismaking met Tjakko van der Veen (molen 'Adam')

Tjakko van der Veen is afkomstig uit Nieuwolda. In 1973 kwam hij werken bij Akzo in Delfzijl. De laatste jaren 'in het zout', zoals hij zelf zegt. Op de vraag 'sinds wanneer hij wat met molens heeft en waarom', antwoordt hij eenvoudigweg: "'t Zal wel in mijn bloed gezeten hebben." Hij was ooit wel eens bij de 'Bovenrijge', een kleine koren- en houtzaagmolen bij Ten Boer, geweest: 'Die zag ik draaien en ik vond het een hele mooie molen.' Maar die molen was nogal veraf; veel dichterbij was de 'Adam' in Delfzijl, met Herman Wubbolts als molenaar. Tjakko: "Ik ben toen ik nog werkte vanaf een

gegeven moment praktisch iedere zaterdagmiddag hier geweest om mee te helpen. Na mijn werk werd het mijn hobby. Ik heb twee jaar met Herman meegedraaid. Als er bijvoorbeeld scholen waren met twee groepen, dan konden we die verdelen met één groep bij Herman boven en één groep bij mij beneden en dan vervolgens wisselen. Toen Herman vroeg of ik molenaar wilde worden, heb ik dan ook ja gezegd. Hij had drie molens en wilde op een gegeven moment hier stoppen. Toen ben ik gaan studeren op 'De Hoop' te Garsthuizen. Daar was Dick Wijchgel instructeur. Vorig jaar 12 april heb ik het examen afgelegd op de 'Stormvogel' te Loppersum en ben toen geslaagd. Dus ik draai hier nog maar een jaar als molenaar, maar was daar voor al zeven jaar molengids."

Kennismaking met Jan Knegt (molen 'Hunsingo')

Jan Knegt is molenaar op de 'Hunsingo' te Onderdendam, evenals de 'Adam' een molen die niet meer maalvaardig is. Op de vraag hoe Jan bij de molens terecht is gekomen, antwoordt hij: "Dat is een heel verhaal," en maakt dat statement vervolgens ook waar. Jan – Amersfoorter van geboorte – was van huis uit onderwijzer. Sinds 1971 gaf hij gedurende 15 jaar les te Rossum (Gld.). Hoe kwam hij 'op de molen'? Jan: "Ik had aanvankelijk niets met molens. Maar toen gingen we met een schoolreisje naar het Nederlands Openluchtmuseum in Arnhem. De juf begeleidde daar de groep die ging kijken naar de Oudhollandse klederdrachten; ik deed daar iets met de molen. Dat zal in 1972 zijn geweest. Dat jaar moet ook de tweede Nationale Molendag zijn geweest en ik ben toen rond gaan kijken

in Gelderland. Molens interesseerden mij en ik heb al in 1974 mijn diploma als vrijwillig molenaar gehaald. Ik ben nu dus al bijna veertig jaar als molenaar bezig. In 1975 ben ik in Deil gekomen als korenmolenaar. Daar werd toen nog gewoon veevoer gemalen. Alles kon en mocht. In 1978 kwam de molenwoning van de Achterste molen van Hellouw, één van de twee wipmolens in Gelderland, vrij. Daar ben ik toen gaan wonen en tot en met 2007 molenaar geweest."

Van Gelderland naar Groningen

Hoe kwam Jan van Gelderland in Groningen terecht? "Als onderwijzer heb je zes weken vakantie. Ik kreeg een aantal keren molenaars uit heel Nederland, die zo de gelegenheid hadden om een wipmolen te leren kennen. Zo kwam ik in contact met Hendrik Jan Berghuis van korenmolen 'Wilhelmina' van Noorderhoogebrug bij de stad Groningen. We zijn bevriend geraakt. Toen ik in 2007 met de VUT ging, wilde ik wel naar het noorden, naar de 'Wilhelmina'. Daar had ik ook een huisje gezien, maar dat was net verkocht. Bij een makelaar in Bedum zag ik toen als eerste foto een huisje bij een molen in Onderdendam. Dat was van de laatste beroepsmolenaar in dat dorp geweest. Nu heb ik inmiddels drie molens, want ik ben ook nog molenaar van de poldermolen 'De Zilvermeeuw', eveneens bij Onderdendam, en heb ook nog het 'weeskindje': 'De Palen' bij Westervijtwerd."

Een molen die niet 'bedrijfsklaar' is

Aangezien dit artikel over 'molens en recreatie' gaat, is het uiteraard zaak om na deze uitgebreide kennismaking over te gaan naar het onderwerp op zich. Hoe vindt Tjakko het om molenaar te zijn in een molen die niet 'bedrijfsklaar' is; sterker nog: waar zaken in ontbreken en waar ook een galerie in zit? "Toen ik hier kwam was de molen al heel lang zoals hij nu is. Ik vind het wel jammer dat de pellerij er uit is. Die hadden ze er toch mooi in kunnen laten zitten? In de molen waar ik het vak geleerd heb, werkte de pellerij nog wel, alleen was het pelblik toen wel verrot. Maar ik heb nu een molen vlakbij en anders zit je toch op afstand. Ik heb wel bij de instructeur leren vangen en zeilen voor de wieken te leggen, maar malen, dat doe je voor je examen toch niet en dat kan ik hier ook niet doen. Dus... Als je dat echt wil, moet je er ook goed mee gewerkt hebben. Dat komt pas na je diploma." Het verbaast Tjakko hoeveel mensen er belangstelling tonen en hoe ze reageren: "Veel weten wat er allemaal ontbreekt en willen alles gewoon zien. Er zijn er heel wat die na de expositie ook speciaal even boven willen kijken. De meesten zijn zeer geïnteresseerd in wat er nog aan details te zien is."

Molen versus recreatiegedeelte

Over hoe de verschillende onderdelen van de eigenlijke molen en het 'recreatieve gedeelte' zich tot elkaar verhouden is Jan positief: "Er zijn voordelen. Het geheel trekt volk; het restaurant en de molen

versterken elkaar. Als mensen zien dat de molen draait, komen ze naar de molen. En als het restaurant open is, komen ze vaak ook naar boven in de molen. Op de tweede en derde verdieping is een *Bed and Breakfast* ingericht. Een leuke reactie van mensen die dat op weg naar boven zagen, is dat ze zeiden "O, kijk, hier heeft de molenaar gewoond." Er zijn mensen bij die echt voor de molen komen, maar die daarna ook het terras op gaan. Het nadeel is dat je eigenlijk niet kunt malen vanwege de controleregels op hygiëne. Met een restaurant beneden is dat helemaal moeilijk." Hoe ziet Tjakko de verhouding tussen de molen en de galerie beneden hem? "Het versterkt elkaar wel, maar de expositie wordt maar middelmatig bezocht." Hij vindt het niet erg om 'zijn' molen te delen met een galerie: "Het deel boven de expositie is van mij. Ik stoer me niet aan wat er onder mij gebeurt. Het is bij mijn voorganger [Herman Wubbolts, A.B.] soms wel gebeurd dat degenen die onder een expositie inrichtten nogal rommel hadden rondslingeren. Dat kan niet, want je moet als het nodig is zo snel mogelijk naar boven kunnen zonder ergens over te struikelen. Bij mij is dat nog niet gebeurd en als er zaken in de weg liggen, dan zeg ik het wel." Op de derde zolder bij Jan is een vaste tentoonstelling over het goederenvervoer door de beurtvaart, waarvan Onderdendam een belangrijk centrum was. Jan: "De mensen kijken daar bijna niet naar. Die komen voor het restaurant of voor de molen.

En dan zien ze bij de expositie ineens een rolpaal. Die heeft niets met de molen te maken en dan moet je uitleggen dat zo'n paal stond langs de trekvaart en werd gebruikt om een voortgetrokken schip langs een bocht te leiden...."

Spanningsvelden...

Ondertussen komt Henk Stinissen binnen die verantwoordelijk is voor de exposities in de molen. Hij vindt het jammer dat er wel eens bezoekers bij de galerie binnen komen, die eigenlijk speciaal komen om de molen te bezichtigen: "Soms moeten we dan 'nee' verkopen. Dat is wel eens moeilijk als er bijvoorbeeld een vader is met een zoontje dat zo graag boven in de molen wil kijken." Tjakko reageert: "Ja, dan moet er een tweede molenaar zijn, dat maakt het gemakkelijker. Als je maar alleen bent, lukt dat niet allemaal." Jan brengt in: "Ja, maar een gids erbij kan toch ook, al kan die de molen niet draaien"? Tjakko vervolgt: "Soms vinden leerlingen de molen ook minder mooi, omdat het geen volledig werkende molen is." Jan: "Het is dan wel geen volledig werkende molen, maar het is toch mooi dat hij draait. Een dorp vindt dat ook mooi."

Kennismaking met Henk Stinissen (Stichting Expositiemolen 'Adam')

Na deze discussie komt Henk terug op zijn rol bij de molen 'Adam': "Ik doe de exposities sinds kort erbij,

gezamenlijk met een andere vrijwilliger. Circa drie jaar geleden ben ik aangetrokken als penningmeester van 'Stichting Expositiemolen Adam'. Na een jaar was ik tevens voorzitter en nu bemoei ik me als 'kunstcoördinator' ook deels met de exposities. Als kunstcoördinatoren regelen we de contacten met kunstenaars, de contracten en de publiciteit. Het gaat om zo'n vijf tot zeven exposities per jaar, ieder van zes tot zeven weken. De kunst kan ook worden verkocht. De gemeente wil trouwens van het plein bij de molen een 'Huiskamer' maken en wil ook graag dat er zoveel mogelijk mensen spontaan naar de exposities komen kijken. De trap beneden en die in de molen vormen wel enigszins een belemmering voor ouderen en helemaal voor gehandicapten. Het publiek bestaat over het algemeen uit oudere mensen met interesse in cultuur. Dan hoor je van mensen die bij de opening komen: "Een mooie ruimte; je moet alleen goed ter been zijn." Mijn doel is het om zoveel mogelijk mensen naar de molen te laten komen. De molen op zich kan daarbij helpen. Dat vinden mensen leuk; vooral kinderen. Ik zie geen zaken die elkaar bijten."

Nog even: wat heeft Henk met molens? "Ik had niet in het bijzonder iets met molens. Ik vind ze wel leuk hoor, vooral als ze draaien. Een molen zie ik als een romantisch iets, zo van "Daar zou ik wel willen wonen."

Wat vinden de molenaars?

Tjakko: "Dat is eigenlijk een open deur. Heel wat mensen denken er zo over. Er komen hier trouwens ook heel wat mensen voor het uitzicht over Delfzijl. Die vragen dan: "Mogen we de stelling op?" – "Ja, maar achter het net blijven!" Meestal als er een goede loop naar boven is, dan geldt dat ook voor de expo." Maar hoe ziet hij zelf de exposities? "Als ik naar boven ga, kom ik natuurlijk bij de exposities langs. Dan valt je wel eens wat op. En een paar dagen later zie je weer wat anders. Dat gaat zo door. Sommige dingen vind ik niks aan, maar wat er nu hangt, van de plaatselijke kunstenaars, vind ik wel mooi, zoals die schilderijen en beelden....., ja!"

En hoe is dat met Jan en het restaurant, beneden in de 'Hunsingo'? Jan: "Het restaurant heeft sinds kort een andere eigenaar en is vaker open. Zo heb ik de afgelopen Paasmaandag gedraaid, toen het restaurant ook geopend was. Vond ik leuk. Maar je hoort niet hoe de mensen het vonden. Ik denk ook van leuk; het moet wel zijn opgevallen." Heeft hij wel eens gebruik van het restaurant gemaakt? "Ik heb er wel geregeld gegeten. Dat is natuurlijk makkelijk als je op de molen zit. Overigens zit beneden in de molen alleen het restaurant; de keuken is er buiten bij gebouwd. Met het gebruik van het *Bed and Breakfast* is het anders, dat is natuurlijk voor mij niet nodig, als je huisje naast de molen staat."

Besluit

Henk en Tjakko discussiëren nog over de toegangsprijs die mensen moeten betalen voor de galerie, terwijl een bezoek aan de molen zelf gratis is. Henk: "Daar moet je vanuit de galerie gezien niet over zeuren, vind ik. Wie voor de molen komt, heeft gewoon gratis entree."

Tjakko is het daarmee eens: "De meeste mensen die alleen voor de molen komen, lopen meteen naar boven en gaan de kunst ook niet bezichtigen." Henk: "Misschien is het beter om een potje neer te zetten. Maar we hebben in ieder geval een gemeenschappelijk belang om mensen kunst te laten zien en toegang tot een monument te geven." Dat is tegelijk een goede afsluiting. De conclusie op basis van deze beide 'praktijkgevallen' van molens met een 'bijzonder' recreatie-element is dat beide aspecten elkaar niet bijten, maar elkaar juist in positieve zin kunnen versterken. De beide partijen in de beide molens waar het om gaat, gaan dan ook als 'goede burens' met elkaar om en zien dat er wederzijds voordeel is.